ЗІҐМУНД ФРОЙД УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНА USFU

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва дисципліни	**ПАРАДИГМАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ТЕОРЕТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЇ**	
Викладач (-і)	**МИКОЛА МАКСИМОВ ВОЛОДИМИРОВИЧ**	
Контакт викладача	mykola.maksymov@usfu.edu.ua	
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)	
Семестр вивчення	IV	
Обсяг дисципліни	Кредитів ЄКТС: Усього годин: Лекцій: Практичних / семінарських занять: Самостійної роботи:	3 90 10 6 74
Форма контролю	**ЗАЛІК**	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Мова вивчення	Українська	

АНОТАЦІЯ

Дисципліна орієнтована на формування у аспірантів системного бачення сучасних парадигмальних змін у психології та розвитку навичок побудови й критичного аналізу концептуальних моделей психічних процесів. Вона поєднує філософсько-методологічні основи з практичними інструментами моделювання, охоплюючи якісні, кількісні та змішані методи досліджень. Особливий акцент робиться на інтеграції міждисциплінарних знань, що дозволяє аспірантам розширювати науковий світогляд та застосовувати сучасні методологічні підходи у власних дослідженнях.

У процесі навчання студенти здобувають компетентності у сфері критичного мислення, аналізу парадигмальних трансформацій, використання методів моделювання та статистики, а також розуміння етичних і гуманістичних засад наукової діяльності. Дисципліна забезпечує підготовку до самостійної наукової роботи, сприяє розвитку дослідницької автономії та формує здатність до створення нових концептуальних схем у психології.

МЕТА І ЗАВДАННЯ

Мета курсу полягає у формуванні системного розуміння ключових парадигмальних змін у сучасній психології та розвитку здатності створювати й критично оцінювати концептуальні моделі психічних процесів і явищ.

Завдання курсу полягає у формуванні здатності студентів критично осмислювати парадигмальні зміни у сучасній психології та застосовувати методи теоретичного моделювання для пояснення складних психічних явищ. У процесі навчання слухачі розвивають навички інтеграції міждисциплінарних знань, аналізу концептуальних моделей та створення власних дослідницьких схем, що сприяє їхній науковій автономії та професійному зростанню.

Основні завдання:

- Аналіз парадигмальних трансформацій — вивчення історичних та сучасних змін у наукових підходах до психології.

- Опанування методів моделювання — засвоєння принципів побудови концептуальних і теоретичних моделей у психологічних дослідженнях.
- Формування критичного мислення — оцінка сильних і слабких сторін різних парадигмальних підходів та моделей.
- Інтеграція міждисциплінарних знань — використання філософських, соціологічних та нейронаукових концепцій для побудови психологічних моделей.
- Розвиток дослідницьких компетентностей — застосування сучасних методологічних інструментів для створення власних концептуальних схем та моделей.
- Формування етичної та гуманістичної чутливості — усвідомлення ціннісних аспектів у процесі теоретизації та моделювання психологічних явищ.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Навчальна дисципліна «Парадигмальні трансформації та теоретичне моделювання у сучасній психології» складається з двох змістовних модулів:

Змістовий модуль 1. Теоретико-філософські основи сучасної психології

Тема 1. Філософські парадигми у психології

Тема присвячена аналізу ключових філософських концепцій, що визначають розвиток психології як науки. Розглядаються натуралістичні, гуманістичні, конструктивістські та постмодерністські підходи, їхній вплив на методологію та практику психологічних досліджень. Особлива увага приділяється взаємозв'язку філософських ідей із формуванням психологічних теорій та моделей.

Тема 2. Парадигмальні трансформації у XX–XXI століттях

У темі розглядаються основні зміни парадигм у психології протягом останніх двох століть. Вивчаються переходи від класичного біхевіоризму до когнітивної науки, від психоаналітичних концепцій до сучасних інтегративних підходів. Аналізуються чинники, що спричинили ці трансформації, та їхній вплив на сучасну психологічну практику.

Тема 3. Методологічні засади сучасних психологічних досліджень

Тема охоплює основні методологічні принципи, які визначають сучасні дослідження у психології. Розглядаються питання наукової обґрунтованості, верифікації та фальсифікації гіпотез, а також роль міждисциплінарних підходів. Акцент робиться на критичному мисленні та етичних аспектах дослідницької діяльності.

Тема 4. Теоретизація у психології

У темі аналізується процес теоретизації як ключовий етап розвитку психологічної науки. Розглядаються рівні теоретизації — від концептуальних узагальнень до побудови системних моделей. Вивчається значення теоретизації для пояснення складних психічних явищ та формування нових дослідницьких напрямів.

Тема 5. Концептуальні моделі у психології

Тема присвячена принципам побудови концептуальних моделей у психології. Розглядаються приклади моделей когнітивних процесів, емоційної регуляції та соціальної взаємодії. Особлива увага приділяється критеріям наукової валідності та практичної застосовності моделей.

Змістовий модуль 2. Методологія та моделювання у психологічних дослідженнях

Тема 6. Сучасні якісні методи у психології

Тема охоплює сучасні якісні методи досліджень, такі як інтерв'ю, фокус-групи, контент-аналіз та наративні підходи. Розглядається їхня роль у глибокому розумінні суб'єктивного досвіду та соціальних контекстів. Акцент робиться на перевагах якісних методів у дослідженні складних і багатовимірних психологічних явищ.

Тема 7. Змішані методи у психології

У темі аналізується використання змішаних методів, що поєднують якісні та кількісні стратегії. Розглядаються приклади інтеграції даних для отримання більш комплексного розуміння психологічних процесів. Вивчаються переваги та виклики застосування змішаних методів у сучасних дослідженнях.

Тема 8. Кількісні методи у психології

Тема присвячена кількісним методам збору та аналізу даних у психології. Розглядаються експериментальні дизайни, опитувальники, шкали та методи вимірювання психічних явищ. Особлива увага приділяється питанням надійності та валідності кількісних інструментів.

Тема 9. Статистичне моделювання у психології

У темі розглядаються основи статистичного моделювання як інструменту аналізу психологічних даних. Вивчаються регресійні моделі, факторний та кластерний аналіз, а також сучасні методи багаторівневого моделювання. Акцент робиться на практичному застосуванні статистики для підтвердження гіпотез та побудови прогнозів.

Тема 10. Інтеграція методів у психології

Тема присвячена інтеграції різних методологічних підходів у побудові комплексних дослідницьких моделей. Розглядається поєднання якісних, кількісних та статистичних методів для отримання багатовимірного аналізу. Особлива увага приділяється міждисциплінарним підходам та їхньому значенню для розвитку сучасної психології.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основні:

1. Бондаренко О. Ф. Психологія особистості: сучасні парадигми та моделі. Київ: Либідь, 2019. 312 с.
1. Гімадієв А. І., Мазяр О. В. Парадигмальний поділ психологічної теорії: підсумки та перспективи. Журнал соціальної та практичної психології. 2023. № 2. С. 56–63.
2. Гусельцева М. С. Методологія психологічного дослідження. Київ: Либідь, 2020. 298 с.
2. Гусельцева М. С. Психологія культури: парадигмальні трансформації. Київ: Інтерсервіс, 2021. 304 с.
3. Костюк Г. С. Навчання і розвиток у психологічних моделях. Київ: Радянська школа, 2016. 210 с.
4. Кочубейник О. М. Методологія психологічних досліджень: парадигмальні підходи. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. 198 с.
5. Кочубейник О. М., Лисенко О. В. Теоретичні моделі у сучасній психології: навчальний посібник. Харків: ХНУ, 2023. 190 с.
6. Лисенко О. В. Теоретичне моделювання у психології: сучасні тенденції. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2022. 275 с.
7. Максименко С. Д. Генеза здібностей і обдарованості: психологічні моделі. Київ: КМ Academia, 2018. 280 с.

8. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: сучасні психологічні концепції. Київ: Либідь, 2017. 256 с.
9. Чепа М. І. Психологічні парадигми XXI століття: виклики та перспективи. Львів: Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 230 с.
10. Яценко Т. С. Психодіагностика та моделювання внутрішнього світу особистості. Київ: Освіта України, 2019. 340 с.

Додаткові:

1. Bandura A. Social Foundations of Thought and Action. Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1986. 617 p.
2. Bruner J. Acts of Meaning. Cambridge: Harvard University Press, 1990. 180 p.
3. Kuhn T. The Structure of Scientific Revolutions. Chicago: University of Chicago Press, 2012. 210 p.
4. L'Abate L. Paradigms in Theory Construction. New York: Springer, 2012. 350 p.
5. Piaget J. The Psychology of Intelligence. London: Routledge, 2001. 414 p.
6. Rogers C. On Becoming a Person. Boston: Houghton Mifflin, 1961. 420 p.
7. Freud S. Introductory Lectures on Psychoanalysis. London: Penguin, 1991. 432 p.
8. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development. Cambridge: Harvard University Press, 1979. 330 p.
9. Kelly G. The Psychology of Personal Constructs. New York: Norton, 1955. 560 p.
10. Popper K. The Logic of Scientific Discovery. London: Routledge, 2002. 480 p.
11. Sternberg R. Handbook of Intelligence. Cambridge: CUP, 2019. 540 p.
12. Bechtel W., Graham G. A Companion to Cognitive Science. Oxford: Blackwell, 2017. 104 p.
13. Мазяр О. В. Особистісний контрапункт на перехресті парадигм. Актуальні проблеми психології. Київ–Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2019. С. 165–172.
14. Коханова О. П. Історія психології: від античності до початку XX століття. Київ: Інтерсервіс, 2016. 235 с.
15. Мей Р. Психологія існування. Київ: Основи, 1998. 312 с.

Інформаційні ресурси:

1. PsycINFO (APA) — https://www.apa.org/pubs/databases/psycinfo (apa.org in Bing)
2. ERIC (Education Resources Information Center) — https://eric.ed.gov
3. Google Scholar — https://scholar.google.com
4. ResearchGate — https://www.researchgate.net
5. Наукова бібліотека НБУ ім. Вернадського — http://www.nbuv.gov.ua
6. Книжкова палата України — http://www.ukrbook.net
7. Національна академія наук України — https://www.nas.gov.ua
8. Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України — https://psychology-naes-ua.institute
9. Національна психологічна асоціація України — https://npa-ua.org
10. Європейська федерація психологічних асоціацій (EFPA) — https://www.efpa.eu
11. American Psychological Association (APA) — https://www.apa.org

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Підсумковою формою контролю з освітнього компонента є **залік**, який виставляється за результатами роботи здобувача освіти протягом семестру на основі загальної суми набраних балів. Окремий підсумковий контрольний захід для отримання заліку не передбачається.

Поточне оцінювання здійснюється за результатами роботи на практичних/семінарських заняттях, виконання самостійних, індивідуальних та інших передбачених програмою завдань. Максимальна кількість балів за окреме заняття або інший вид роботи виставляється за умови повного і правильного виконання завдань, ґрунтовного володіння матеріалом, розуміння основних понять і закономірностей теми, здатності аргументовано висловлювати власну позицію, застосовувати набуті знання та формулювати обґрунтовані висновки.

У разі неповного виконання завдань, наявності змістових помилок, недостатньої аргументованості відповідей або часткового володіння навчальним матеріалом кількість балів зменшується відповідно до рівня виконання роботи. Підсумкова оцінка за освітній компонент визначається як сума балів, отриманих здобувачем освіти протягом семестру за всі передбачені види навчальної роботи.

ПОЛІТИКА ВИВЧЕННЯ КУРСУ

Вивчення курсу ґрунтується на принципах академічної доброчесності, професійної відповідальності, самостійності, взаємної поваги та інтелектуальної відкритості.

Академічна залученість. Очікується систематична підготовка до занять, опрацювання рекомендованих джерел, активна участь у дискусіях, практичній та аналітичній роботі.

Самостійність. Здобувач освіти несе відповідальність за власну освітню траєкторію, своєчасне опрацювання матеріалів курсу та надолуження пропущених тем.

Академічна доброчесність. Неприпустимими є плагіат, фабрикація і фальсифікація даних, списування, несанкціоноване використання чужих матеріалів та інші форми академічної недоброчесності.

Академічна комунікація. Взаємодія в межах курсу має відповідати стандартам професійної етики: аргументованість позицій, коректність дискусії, повага до альтернативних поглядів і відповідальне використання професійної термінології.

Конфіденційність та етика. Під час аналізу клінічних, консультативних, дослідницьких або інших професійних випадків обов’язковим є дотримання принципів конфіденційності, захисту персональних даних і професійної етики.

Використання цифрових та ШІ-інструментів. Цифрові сервіси та інструменти штучного інтелекту можуть використовуватися як допоміжні засоби навчання за умови збереження авторства, академічної самостійності, критичної перевірки отриманих результатів і дотримання вимог академічної доброчесності.

Професійний стандарт. У межах курсу підтримується культура, наближена до професійного та наукового середовища: точність формулювань, доказовість тверджень, критичне мислення, відповідальність за власні висновки та повага до стандартів психологічної науки і практики.